

AİLE PLANLAMASI YÖNTEMLERİ VE GÜNCEL GELİŞMELER

Remzi KARASUNGUR¹

Emine KURT CAN²

GİRİŞ

Aile planlaması (AP), kontrasepsiyon (gebeliğin önlenmesi) ve doğum kontrolü birbirleri yerine kullanılan kavramlardır. AP gebeliği önlemenin yanı sıra gebeliğin zamanını belirleme, infertil çiftlerin bebek sahibi olmalarına yardım etme ve çocuk sahibi olmayı etkileyen fiziksel, psikolojik, sosyal, dini ve ekonomik faktörleri değerlendiren geniş bir kavramdır (1). Kontrasepsiyon, gebelik kalmayı veya gebeliği önlemek için çeşitli araçların, ilaçların, ajanların, cinsel uygulamaların veya cerrahi prosedürlerin kullanılmasıdır (2,3). Şu anda dünya nüfusu yılda 80 milyon kişi oranında artıyor ve 2050 yılında 9 milyarı aşması beklenmektedir (4). Ayrıca, dünyadaki tüm gebeliklerin yaklaşık yarısının plansız olduğu tahmin edilmektedir (5). Bu hızlı büyüme göz önüne alındığında, istenmeyen gebeliğin ciddi psikolojik ve sosyoekonomik etkileri vardır (6). Sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde istenmeyen gebeliğin maliyetinin yaklaşık 15 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Hızlı nüfus artışı ve istenmeyen gebeliklerin şaşırtıcı sayısı, en azından kısmen, yeterli kontrasepsiyon erişimin olmamasına bağlanmaktadır (4). Nüfus artışı istenmeyen gebelikleri kontrol altında tutabilmek için kontraseptif yöntem kullanımının artırılması,

¹ Uzm. Hemşire, Siirt Baykan Devlet Hastanesi, rkarasungur@hotmail.com

² Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD, eminekurtcan@yyu.edu.tr

AİLE PLANLAMASINDA HEMŞİRELİK YAKLAŞIMLARI

AP hizmetlerinin istenilen düzeye gelmesinde en önemli faktör sağlık çalışanlarının bilgi ve becerileridir. Başarılı AP araştırması, iyi eğitilmiş tıbbi personelin mevcudiyetine bağlıdır. Çünkü toplum, aile ve birey sorunlarına göre yapılmış sağlık eğitimi topluma verilecek detaylı hemşirelik bakımının bir parçasıdır. Hemşireler AP hizmeti almak için başvuran çiftlere AP yöntemlerinin yararlarını, risklerini görmelerine, doğru uygulamalarına, kendi ihtiyaç ve duygularını dikkate alabilen, eğitici ve danışmanlık rolü üstlenebilen, üreme sağlığı ve AP teknikleri konusunda bilinçli ve bağımsız kararlar verebilen sağlık profesyonelleridir. Çünkü hemşireler; AP hizmetlerinden daha fazla kişinin faydalanmasını ve bireysel davranışlarda olumlu yönde değişiklik olmasını sağlamaktadır.

Hemşire topluma ve ailelere verilen AP yöntemlerini ve bunların nasıl kullanılacağını sunmada eğitici rolde önemli bir yere sahiptir. Bireylere yönelik hizmetlerin etkinliği, insanlara bilgi sağlama ve hizmetlerin sürekliliği açısından da gereklidir. Etkili AP yöntemlerinin bireylere tanıtılması, anlatılması ve bireylerin kendilerine uygun yöntemi seçebilmeleri için alternatifler sunulmasında da psikolojik danışman rolü oynar.

Danışmanlık sürecince hemşireler çiftlere bütün kontraseptif yöntemler hakkında bilgilendirir. Yöntem seçimi bilgiyle ve kişinin isteğine göre yapılır. Seçilen yöntemin bireye uygunluğu değerlendirilir ve izlemlerde de danışmanlık devam eder. Yani çiftler ilk başvuru yaptıklarında genel (ön) danışmanlık yapılır. Daha sonra yönetime uygunluk danışmanlık ve izlem danışmanlığı yapılır (13).

KAYNAKLAR

1. Çal A, Bahar Z. Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Hizmetleri. In: Çal A, Ölçer Z (ed.) Doğurganlığın Düzenlenmesi. Ankara: Vize Yayıncılık; 2021. p. 1-18.
2. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *Trends in Contraceptive Use Worldwide* (ST/ESA/SER.A/349). New York: 2015.
3. Buhari A, Chinedu O. Birth control: Contraceptive drugs/pills and methods in the last decades. *Review Article*. 2018;35(3): 233-240.
4. Roth MY, Amory JK. Pharmacologic development of male hormonal contraceptive agents. *Clin Pharmacol Ther*. 2011;89(1): 133-6. doi: 10.1038/clpt.2010.103
5. Roth MY, Amory JK. Beyond the Condom: Frontiers in Male Contraception. *Semin Reprod Med*. 2016;34(3): 183-90. doi: 10.1055/s-0036-1571435
6. Iani N, Swerdloff RS, Wang C. Male hormonal contraception: potential risks and benefits. *Rev Endocr Metab Disord*. 2011;12(2): 107-17. doi: 10.1007/s11154-011-9183-3

7. Öztürk H, Çeber E, Saydam, BK, et al. Doğum Kontrol Yöntemleri ve Yenilikler. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2004;6(1): 86-97.
8. *Aile Planlamasının Yararları* (05/12/2022 tarihinde <https://www.hekimce.com/blog/dogum-kontrol-yontemleri/aile-planlamasinin-yararlari> adresinden ulaşılmıştır).
9. TNSA. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018*. (05/12/2022 tarihinde http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf adresinden ulaşılmıştır).
10. Çubukçu M. Samsun İli 15-49 Yaş Grubu Kadınların Aile Planlaması Yöntemlerini Kullanım Dağılımı. *Ankara Med J*. 2018;18(2): 207-214. doi:10.17098/amj.435262
11. Höbek Akarsu R. Hormonal Kontraseptifler. In: Çal A, Ölçer Z (ed.) *Doğurganlığın Düzenlenmesi*. Ankara: Vize Yayıncılık; 2021. p. 105-120.
12. WHO. Development, updates, and future directions of the World Health Organization Selected Practice Recommendations for Contraceptive Use. *Int J Gynecol Obstet*. 2017;136: 113-119.
13. Höbek Akarsu R, Büyükkayacı Duman N. Aile Planlaması Yöntemlerinde Güncel Yaklaşımlar. In: Büyükkayacı Duman N (ed.) *Cinsel Sağlık*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2019. p. 347-364.
14. T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. *Kontraseptif Yöntemler. Ulusal Aile Planlaması Hizmet Rehberi* (Cilt 2, 4. baskı). Ankara: Damla Matbaacılık; 2005.
15. Amory JK, Muller CH, Shimshoni JA, et al. Suppression of spermatogenesis by bisdi-chloroacetyldiamines is mediated by inhibition of testicular retinoic acid biosynthesis. *J Androl*. 2011;32(1): 111-9. doi: 10.2164/jandrol.110.010751
16. Chandra-Mouli V, McCarragher DR, Phillips SJ, et al. Contraception for adolescents in low and middle income countries: needs, barriers, and access. *Reprod Health*. 2014;11(1): 1. doi: 10.1186/1742-4755-11-1.
17. Somba MJ, Mbonile M, Obure J. Sexual behaviour, contraceptive knowledge and use among female undergraduates' students of Muhimbili and Dar es Salaam Universities, Tanzania: a cross-sectional study. *BMC women's health*. 2014;14(1): 1-8. doi: 10.1186/1472-6874-14-94
18. Brache V, Merkatz R, Kumar N, et al. A dose-finding, cross-over study to evaluate the effect of a Nestorone(R)/Estradiol transdermal gel delivery on ovulation suppression in normal ovulating women. *Contraception*. 2015;92 (4): 289-297.
19. Phexxi. *Doğum kontrolünde bir devrim olarak adlandırılıyor* 2021. (12/11/2022 tarihinde <https://www.today.com/health/fda-approves-first-non-hormonal-contraceptive-gel-here-s-how-t185616> adresinden ulaşılmıştır).
20. Değerli Kodaz N, Altuntuğ K, Ege E. Aile Planlaması Yöntemlerinde Güncel Gelişmeler. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 2018;4(1): 109-130.
21. Nestrone. *Erkekler için doğum kontrolü: Araştırmacılar bir erkek kontraseptif jeli test ediyor* 2018. (12/11/2022 tarihinde <https://www.nbcnews.com/health/health-news/federal-health-researchers-start-testing-male-contraceptive-gel-n941381> adresinden ulaşılmıştır).
22. Dimethandrolone undecanoate. *Erkek doğum kontrol hapı olarak umut vaat ediyor* 2018. (05/12/2022 tarihinde <https://www.endocrine.org/news-and-advocacy/news-room/2018/dimethandrolone-undecanoate-shows-promise-as-a-male-birth-control-pill> adresinden ulaşılmıştır).

23. Ansari AS, Badar A, Balasubramanian K, et al. Contraception with RISUG® and functional reversal through DMSO and NaHCO₃ in male rabbits. *Asian J Androl.* 2017;19(4): 389-395. doi: 10.4103/1008-682X.18500
24. RİSUG. *Erkek kontraseptifi olarak RISUG ® : tezgahtan yatak başına yolculuk.* 2020 (05/12/2022 tarihinde <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7017607/> adresinden ulaşılmıştır).
25. Khourdaji I, Zillioux J, Eisenfrats K, et al. The future of male contraception: a fertile ground. *Transl Androl Urol.* 2018 ;7(Suppl 2): 220-235. doi: 10.21037/tau.2018.03.23
26. Vasaljel. *Prezervatif artık tarih mi oluyor? Vasaljel nedir?*2018 (05/12/2022 tarihinde <https://www.gelgez.net/prezervatif-artik-tarih-mi-oluyor-vasaljel-nedir/> adresinden ulaşılmıştır).
27. Aliyu B, Onwuchekwa C. Birth control: Contraceptive drugs/pills and methods in the last decades. *Tropical Journal of Obstetrics and Gynaecology.* 2018;35(3): 233-240. doi: 10.4103/TJOG.TJOG_11_18
28. Kogan P, Wald M. Male contraception: history and development. *Urol Clin North Am.* 2014;41(1): 145-61. doi: 10.1016/j.ucl.2013.08.012
29. Sperm switch. *End of the vasectomy? New implant allows men to turn their fertility on and off with the flick of a switch (inside the scrotum)* 2016. (12/11/2022 tarihinde <https://www.dailymail.co.uk/health/article-3385604/End-vasectomy-New-implant-allows-men-turn-fertility-flick-switch-inside-scrotum.html> adresinden ulaşılmıştır).
30. Mok KW, Mruk DD, Lie PP, et al. Adjudin, a potential male contraceptive, exerts its effects locally in the seminiferous epithelium of mammalian testes. *Reproduction.* 2011 ;141(5):571-80. doi: 10.1530/REP-10-0464
31. Tash JS, Attardi B, Hild SA, et al. A novel potent indazole carboxylic acid derivative blocks spermatogenesis and is contraceptive in rats after a single oral dose. *Biol Reprod.* 2008;78(6): 1127-38. doi: 10.1095/biolreprod.106.057810
32. Vernet N, Dennefeld C, Rochette-Egly et al. Retinoic acid metabolism and signaling pathways in the adult and developing mouse testis. *Endocrinology.* 2006;147(1): 96-110. doi: 10.1210/en.2005-0953
33. Park EH, Kim DR, Kim HY, et al. Panax ginseng induces the expression of CatSper genes and sperm hyperactivation. *Asian J Androl.* 2014;16(6): 845-51. doi: 10.4103/1008-682X.129129
34. Lin YH, Kuo YC, Chiang HS, et al. The role of the septin family in spermiogenesis. *Spermatogenesis.* 2011;1(4): 298-302. doi: 10.4161/spmg.1.4.18326
35. Li YS, Feng XX, Ji XF, et al. Expression of SEPT4 protein in the ejaculated sperm of idiopathic asthenozoospermic men. *Zhonghua nan ke xue= National Journal of Andrology.* 2011;17(8): 699-702. doi: 10.1080/19396368.2019.1655812
36. Syeda SS, Sánchez G, Hong KH, et al. Design, Synthesis, and in Vitro and in Vivo Evaluation of Ouabain Analogues as Potent and Selective Na,K-ATPase α 4 Isoform Inhibitors for Male Contraception. *J Med Chem.* 2018;61(5): 1800-1820. doi: 10.1021/acs.jmedchem.7b00925
37. Güdücü N. Kontraseptif Aşılar. In: Çal A, Ölçer Z (ed.) *Doğurganlığın Düzenlenmesi.* Ankara: Vize Yayıncılık; 2021. p. 121-138.